

פתח דבר

מורים יקרים,

בראשית המאה ה-20 נראה היה שהשיטה הדמוקרטית הולכת ומתבססת באירופה. במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 התרחשו בעולם תמורות מהפכניות בתחומי הכלכלה, הפוליטיקה, החברה, התרבות ובתחומים רבים אחרים. תמורות אלה היו מלוות בזעזועים אשר העמידו את השיטה הדמוקרטית במבחן. בתוך כך התחזקו הסתירות שבין המרכיבים השונים של החברה המודרנית. העלייה ברמת החיים ובתוחלת החיים הובילה, בין השאר, להגברת העיסוק בענייני הציבור, להרחבת הזכויות הדמוקרטיות ולעלייתה של פוליטיקת ההמונים. מנגד, פתיחת התהליכים הפוליטיים בפני הציבור הרחב העצימה את המניפולציות ואת חצאי האמיתות, המאפיינות את הפוליטיקה מאז ומתמיד, חשפה אותן לעיני כול ותרמה להגברת החשדנות כלפי העוסקים בה. דוגמה נוספת לכך היא המתח שבין השאיפה להעניק חינוך לכול לבין אי היכולת המעשית לעשות זאת, בייחוד נוכח התנגדותן של אליטות חברתיות, פוליטיות וכלכליות למיניהן אשר מגמה זו לא תאמה את האינטרסים שלהן.

מנקודת מבט יהודית, המתח שבין המגמות הסותרות של המודרניזציה בא לידי ביטוי בדמותה של האנטישמיות החברתית ומאוחר יותר הגזענית (הרחבה על נושא זה ראו בהערות לפרק 2). תופעה זו נשענה על חירויות הפרט, שהתירו חופש מצפון, חופש ביטוי וחופש התארגנות, ועל נטייתם הגוברת של אישי ציבור להשתמש ברגשות ההמון ובכוחו לצורכי קידום פוליטי, תוך ביצוע מניפולציות מתוחכמות ומרושעות במילה המדוברת, המודפסת והמשודרת. התגובות לזעזועים אלה לא היו אחידות. השיטה הדמוקרטית הוסיפה להתבסס בחלק מהמדינות, כמו בריטניה וארצות הברית; אך בכמה מקרים בולטים, כמו בגרמניה, באיטליה ובספרד, ביקשו חלקים נרחבים מהציבור להחליף את הדמוקרטיה בשלטון חזק אשר יקפיד לקיים סדר. בדמוקרטיה שהתגבשו במערב אירופה ובאמריקה הצפונית חלה התחזקות של הגישות הפוליטיות שהתנגדו לדמוקרטיה. גישות אלה דחו לחלוטין את הפשרה ואת הריסון העצמי שהדמוקרטיה מבוססת עליהם. הדמוקרטיה, שאותה ביקשו להחליף, נתפסה כשיטת ממשל נכה שאינה כשירה להתמודד עם אתגרי הזמן. יש להניח כי רבים ממבקרי הדמוקרטיה לא העלו על דעתם שביטולה יאפשר הקמתם של משטרים טוטליטריים, אשר יבטלו לחלוטין את זכויות האדם והאזרח, אך זו הייתה התוצאה. המשטרים הטוטליטריים שהתפתחו כתוצאה מכך – ואחת היא אם מדובר במשטר הפשיסטי, הגזעני, הבולשביקי או הפונדמנטליסטי – דחו מכול וכול את עקרון הפשרה ואת התפיסה כי השלטון מחויב לרסן את עצמו.

כיום, בראשית המאה ה-21, המשטרים הטוטליטריים כמעט אינם קיימים עוד, בוודאי לא במדינות העשירות והמתועשות. רבים מהם חדלו מלהתקיים וברבים אחרים התחוללו שינויים משמעותיים. עם זאת, למרות משך הזמן הקצר יחסית שבו התקיימו משטרים אלה, ניכרת עד היום השפעתם הרעה על תולדות האנושות. קשה במיוחד הייתה השפעתו של המשטר הנאצי על תולדות העם היהודי.

אירועי מלחמת העולם השנייה והזוועות שהתרחשו במהלכה העלו את קרנו של המשטר הדמוקרטי ושל תפיסת העולם ההומניסטית המונחת בבסיסו. רבים מאזרחי העולם הגיעו למסקנה כי יש להעדיף את קשיי הדמוקרטיה על פני מנהיגים חזקים המבטיחים לפתור את כל בעיות החברה והמדינה.

המגמה הדמוקרטית שהתחזקה שוב לאחר מלחמת העולם השנייה עודנה בעיצומה. עם זאת, קיומה של הדמוקרטיה אינו מובטח. התקופה הטוטליטרית שהסתיימה בדם ובאש לפני זמן לא רב מוכיחה זאת. קיומה של הדמוקרטיה מותנה ברצונם של בני האדם להוסיף ולחיות במשטרים אשר יציבו את האדם במרכז ואשר יבטיחו את חירויות האזרח. הכרת ההיסטוריה היא תנאי הכרחי לעיצוב מושכל של העתיד. הכרת ההיסטוריה של המשטרים הטוטליטריים שהתקיימו במאה ה-20 והבנת הסכנות הטמונות בויתור על החירות דרושה לנו כדי שלא נחזור על משגי העבר וכדי שנוכל לעצב טוב יותר את אורח חיינו בהווה ובעתיד.

הספר המונח לפניכם מיועד לתלמידי תיכון הניגשים לבחינת הבגרות בהיסטוריה, חלק ב'. הוא מתאר את הגורמים לעלייתם של המשטרים הטוטליטריים, את מאפייניהם המרכזיים ואת פגיעתם הקשה בבני האדם. **באופן מיוחד ספר זה מתמקד במשטר הנאצי ובשואה, אשר הובילה להשמדת שליש מבני עמנו ואשר איימה לשים קץ למפעל הציוני.** להלן אסקור את הרציול שהנחה אותי בכתיבת הספר ובעיצוב מבנהו. אני מאמין שיש בהכרת הרציול והמבנה כדי לסייע לכם ולתלמידים להפיק מהספר את המרב ולהפוך את הלימוד באמצעותו לחווייתי.

1. הרציול

מטרתו העיקרית של ספר לימוד זה היא להביא את הלומדים להכרת מקומה של ההיסטוריה היהודית בתוך ההיסטוריה הכללית, תוך הצגת נקודות החיבור ביניהן, לרבות הבנת השפעתם של האירועים שהתרחשו בזירה העולמית על גורלו של העם היהודי.

כוונתי הייתה לעצב ספר שייצור עניין בקרב הלומדים וסייע למורים להפוך את הוראת ההיסטוריה לחוויה מזמינה ומסקרנת.

מתוך מטרת כלליות אלה נגזרו היעדים הבאים:

☞ **התאמה לתכנית הלימודים:** הספר נכתב מתוך התאמה לדרישות תכנית הלימודים שקבע משרד החינוך. בתוך כך נעשה מאמץ מיוחד להתאים את מבנהו ואת הכותרות שבו לתכנית הלימודים ול"אשנ"ב".

חשוב להקפיד על הוראת הנושאים על-פי תכנית הלימודים ולקרוא את ההסברים הרשומים באשנ"ב

המעודכן. האשנ"ב מפורסם באתר מפמ"ר הסטוריה. להלן הקישור:

http://cms.education.gov.il/educationcms/units/mazkirut_pedagogit/history/mishulchanhamafmar/hodaot.htm

☞ **הקפדה על רמת כתיבה מדעית:** הספר נכתב מתוך הקפדה על רמת תוכן אקדמית, העומדת בקריטריונים מדעיים, ועל הצגת חידושים מדעיים. במקביל נעשה מאמץ מיוחד להציג נקודות השקפה מרובות ולהימנע ככל האפשר מהכרעה. מגמה זו באה לידי ביטוי, למשל, בפרק 6.

☞ **נגישות לקוראים הצעירים:** הספר נכתב במחשבה כי הוא מיועד בראש ובראשונה לתלמידי תיכון ולכן עליו להיות ידידותי עבורם – קל לקריאה ובעל מבנה פנימי ברור. עם זאת, הדבר נעשה בלי לוותר על רמת הכתיבה המדעית הנדרשת ועל הרמה הלימודית, כשם שקבע משרד החינוך.

☞ **שימושיות לתלמידים:** הספר מכיל את כל החומר הלימודי שהתלמידים עשויים להידרש להכיר לקראת הבחינה. עם פרסום המיקוד נפרסם באתר האינטרנט שלנו את העמודים הרלבנטיים מתוך הספר (ראו להלן). הספר מכיל גם מידע אשר משרד החינוך לא דרש את הוראתו לפי שעה. הדבר עשוי להתברר כשימושי במיוחד במקרה של שינויים עתידיים בתכנית הלימודים.

☞ **העשרה מעבר למינימום הלימודי הנדרש:** הספר נועד לספק לתלמידים הסקרנים וחפצי הדעת מידע מעל למינימום הדרוש להם לבחינה.

☞ **למידה רב-ממדית:** הספר נועד לאפשר למידה מגוונת ומעניינת על ידי שימוש במפות, בתמונות ובעיקר בקטעי המקור הרבים המובאים בו. דבר זה עשוי לתרום משמעותית לגיוון השיעור ולהגברת העניין של התלמידים. במדריך למורה קטעי מקור נוספים והצעות לדיון ולהתייחסות בכיתה המבוססות על החומרים המובאים בספר הלימוד. כמו כן יש בו המלצות לסרטים רלבנטיים, לאתרי אינטרנט ולסיוורים לימודיים.

עם זאת חשוב להדגיש כי מפאת קוצר הזמן העומד לרשות המורים אי אפשר להציג בפני הכיתה סרטים ופרקים מלאים בפני הכיתה. המורים נדרשים להשתמש בהם במידה ובשיקול דעת.

היי סקול ספרי הכנה איכותיים לניגשים לבחינות הבגרות

משרדנו: ת.ד. 3 מעלה אדומים 98100, טל' 02-5905479, פקס: 077-4246600

בקרר באתרנו: www.hi-school.co.il דוא"ל: support@hi-school.co.il

חינוך ערכי: המידע המצוי בספר ודרך כתיבתו אינם מכוננים רק להקניית ידע על הנושאים הנלמדים, אלא גם להשגת היעדים הבאים:

✓ **חינוך לערכי הדמוקרטיה:** הצורך לחנך את הדור הצעיר לאמץ את עקרונות הדמוקרטיה נובע דווקא מתוך העובדה שדור התלמידים הנוכחי נולד ברובו לתוך מדינת לאום יהודית-דמוקרטית שבה הוא משתייך לקבוצת הרוב. הצורך בחינוך לערכי הדמוקרטיה עולה מתוך צורך להיאבק במגמות של חוסר סובלנות כלפי קבוצות מיעוט בחברה הישראלית וכלפי גישות שאינן לאומיות, שבהן מחזיקות קבוצות שונות בעם היהודי. (למען הסר ספק: אין בדברים אלה כדי לרמוז על דמיון כלשהו בין מצבם של היהודים בגרמניה לבין מצבן של קבוצות מיעוט בחברה הישראלית!)

משטר דמוקרטי לא יוכל להתקיים ללא חינוך שיטתי של הדור הצעיר להפנמת ערכי הדמוקרטיה. הנושאים הנדונים בספר זה עשויים לתרום תרומה משמעותית להשגת מטרה זו.

ראוי להסתייע בהוראת מאפייני המשטר הטוטליטרי כדי להציג את סכנותיו. כך למשל אפשר ללמוד מהשימוש התכוף והמניפולטיבי שעשו משטרים אלה באמצעי התעמולה על חשיבותה של חירות המחשבה ועל חשיבות קיומה של תקשורת חופשית למשטר דמוקרטי. אפשר ללמוד מהתמוטטותה של רפובליקת ויימר ומעליית הנאצים לשלטון על חולשותיה ושבריריותה של הדמוקרטיה, אשר עצם קיומה מותנה בקיומה של תרבות פוליטית דמוקרטית.

ראוי להשתמש בעובדה שגרמנים רבים הלכו שבי אחר נאומיו הארסיים ורוויי השנאה של היטלר כדי ללמד על הכוח ועל הסכנה הטמונים במסרים רגשיים ופשטניים המוצגים על ידי מנהיגים כריזמטיים. כמורים וכמחנכי דור העתיד עלינו לכוון את התלמידים להיות מודעים לסכנות הדמגוגיה ולזיהותה.

לאירועי השואה יש לקח כלל-אנושי חשוב. ראוי להשתמש בפגיעה השיטתית בזכויות האדם היסודיות ביותר של היהודים כדי להבין את מצבן העדין של קבוצות מיעוט החיות במדינות לאום, ומתוך כך להפנים את הצורך הטמון בשמירה על עקרונות אנושיים אוניברסליים.

✓ **חינוך להכרה לאומית ולחוסן לאומי:** המידע המוצג בספר נועד להביא את הלומדים להכרת הקשיים שניצבו בפני העם היהודי בשנים 1933–1945 והמלכוד שאליו נקלע עמנו. רובו של העם היהודי חי מחוץ למולדתו, היה מפוזר בין עמים אחרים וגורלו היה נתון לאינטרסים שלהם, לחסדיהם ולעתים לשרירות לבם. על התלמידים להכיר את מגבלותיה של המנהיגות הלאומית היהודית, אשר, בהיעדר ריבונות, קצרו ידיה מלהושיע.

הצורך שבחינוך להכרה לאומית עולה בעיקר בדור זה של תלמידים, אשר רבים מהם בני הדור השלישי ליהודים שעלו לישראל בשנים שלאחר הקמת המדינה, ולכן יש בהם אלה הנוטים לראות בעצם קיומה של מדינה יהודית-דמוקרטית דבר מובן מאליו.

הבנת המלכוד שאליו נקלע העם היהודי במהלך השואה והבנת עומק המשבר הדמוגרפי שאליו נקלע בעקבות השמדת יהדות אירופה, לצד המשך קיומו של העם היהודי והקמת מדינת ישראל בשנים שבאו לאחר מכן, עשויים לתרום לפיתוח חוסן לאומי. חוסן זה דרוש כדי לסייע לדור הצעיר לראות את הקשיים והאיזמים שעמם נאלץ העם היהודי להתמודד כיום כקשיים שאפשר להתמודד עמם. בסופו של דבר, ההתמודדות עם קשיים אלה מוטלת על כתפיו של דור זה.

ראוי שהדור הצעיר ידע להוקיר את הזכות שנפלה בחלקו לחיות במדינה יהודית-דמוקרטית ויבין עד כמה שונה מצבו של העם היהודי היום ממצבו בתקופת השואה. הכרה זו עשויה לתרום להתפתחותו של שיח ציבורי הגיוני שיהיה פטור, עד כמה שהדבר אפשרי, מהשפעתם המזיקה של הלכי רוח שבמרכזם חרדה קיומית.

✓ **חינוך לחשיבה מעמיקה:** לימוד ההיסטוריה מאפשר לנו לא רק להכיר אירועים ותהליכים, אלא גם להבין את מורכבותם. ראוי למשל שהתלמידים יבינו שתמיכתם של גרמנים רבים בהיטלר נבעה מתהליכים שהם עצמם לא היו מודעים להם; שנמצאו גרמנים אשר הסתייגו מעמדותיו של היטלר; שלא כל הפולנים היו אנטישמים; שהחלטה להשמיד יהודים נבעה גם מגורמים שאינם אידיאולוגיים; שיהודים ששימשו יודנטים בגטאות, אשר נדרשו להחלטות הנוגעות לחיים ולמוות, לא היו בוגדים בעמם ועוד.

אני מאמין שאם נצליח לגרום לתלמידים להבין שהאירועים ההיסטוריים הם מורכבים ורבי-פנים, נוכל להגביר את הסיכוי שבעתיד הם יפתחו יחס זהיר כלפי טיעונים פשטניים חד-ממדיים ויטו לפתח עמדות פוליטיות אשר יביאו בחשבון טווח רחב של שיקולים.

לימוד שיטתי, רציני ומעמיק של העבר הוא תנאי להבנה היסטורית מורכבת ויכולת לגבש עמדות פוליטיות אחראיות. החלופה לכך היא ספקנות לשמה, המייתרת את הצורך ללמוד על העבר ומאפשרת להתייחס באופן שוויוני לנרטיבים שונים ומנוגדים, ללא קשר לאינטרסים שאותם הם נועדו לקדם ולמידת האמת (או אי האמת) ההיסטורית המונחת מאחוריהם.

☞ **סיוע לעבודת המורים:** כמורה העובד עם תלמידים זה שנים רבות, וכמי שבא מן השטח, ניסיתי לעצב ספר זה בדרך שתסייע לעבודת המורים בכיתה ובעת כתיבת מבחן (מורים המלמדים באמצעות ספר זה יכולים לצלם מתוכו קטעי מקור שונים ולהשתמש בהם במבחנים). הדבר נעשה על ידי שימוש מרובה במקורות מסוגים שונים ובהם מפות, תמונות ובעיקר קטעי מקור כתובים.

השימוש במקורות שהובאו בספר הוא אופציונלי. בשל כך, וכדי שלא לקטוע את רצף הקריאה של התלמידים, הובאו קטעי המקור בסוף כל פרק ולא במהלכו. מבנה זה מאפשר למורים להחליט באילו כיתות ללמד את קטעי המקור, כולם או מקצתם, על פי שיקול דעתם ובהתאם לרמת הכיתה ולתחומי העניין של התלמידים. מורים המלמדים בכיתה הטרוגנית יוכלו להיעזר בקטעים אלה על ידי כך שיפנו חלק מתלמידיהם – מאלה המגלים עניין בחומר הלימודי מעבר למינימום הנדרש – לקרוא בהם כקריאת רשות.

☞ **תרגול שאלות מסדר חשיבה גבוה:** אחד היעדים שקבע משרד החינוך בתכנית הלימודים החדשה, במסגרת האופק הפדגוגי שאותו הוא שואף להשיג, הוא הבאת התלמידים ללמידה משמעותית באמצעות שימוש בשאלות מסדר גבוה. קטעי המקור המובאים בספר זה מאפשרים למידה המכוונת ליעד זה. בהמשך יובאו דוגמאות רבות לשאלות מעין אלה, הנסמכות על קטעי המקור המובאים בספר.

2. מבנה הספר

הספר כולל 29 פרקים. הפרקים מחולקים לארבעה שערים ובסופם פרק מושגים:

☞ **שער ראשון:** בין שתי מלחמות העולם.

☞ **שער שני:** עליית הנאציזם.

☞ **שער שלישי:** מלחמת העולם השנייה והשואה.

☞ **שער רביעי:** העם היהודי לאחר השואה (שער זה כולל פרק אחד בלבד).

☞ **פרק מושגים:** פרק זה כולל מושגים מרכזיים שנלמדו בספר, לנוחיותם של התלמידים. מושגים אלה מצוינים לכל אורך הספר בסימון כוכבית המפנה לפרק המושגים.*

3. העיצוב הגרפי

העיצוב הגרפי של תוכן הספר נועד להקל על ההתמצאות בו:

- ☞ **עיצוב הרקע לדפי הספר:** כל פרק או קבוצת פרקים העוסקים בנושא משותף מסומנים בתצלום או בצירוף נפרד, המופיע בחלקו השמאלי התחתון של הדף השמאלי. מטרת סימון זה היא להקל על הקוראים את ההתמצאות בספר.
- ☞ **קטעי העשרה:** קטעים אלה מובלטים על רקע נפרד המבדיל אותם מתוכן הפרק שבו הם משובצים.
- ☞ **צלמיות:** בספר נעשה שימוש בצלמיות (אייקונים) לסימון חלקים קבועים המופיעים בו, כמו קטעי מקור, שאלות וקטעי שימו לב.

4. מבנה פרקי הספר

הפרקים בנויים במבנה של מעין מערך שיעור למורים או סיכום שיעור לתלמידים, והם כתובים בשפה זורמת אשר אינה פוגעת בתוכן וברמה המדעית הנדרשת. הפרקים נחלקים לכמה חלקים:

- ☞ **כותרות המתמצות את התוכן:** כותרת הפרק וכותרות המשנה מתמצות בצורה ברורה את תוכן הטקסט שיובא בהמשך הדברים.
- ☞ **הקדמה קצרה:** ההקדמה מתארת בקצרה את החומר המובא בפרק ואת מבנהו ומקשרת אותו למסגרת הכוללת של הספר.
- ☞ **סעיפים:** כל פרק מחולק לסעיפים. בראש כל סעיף יש כותרות ממוספרות (1, 2, 3...) המסכמות בקצרה את תוכנו. לעתים הסעיפים מחולקים בחלוקה נוספת המסומנת באותיות. למשל, בסעיף 1 אפשר למצוא סעיפי משנה א, ב וכו'. לעתים יש חלוקה פנימית נוספת של הטקסט, המסומנת במספרים או בסימנים גרפיים.
- ☞ **משפטים מודגשים:** משפטים אלה נועדו לכוון את התלמידים למידע המרכזי המופיע בפרק. הדגשות אלה נועדו בעיקר לסייע לתלמידים להתכוון לקראת הבחנים והמבחנים.
- ☞ **קטעי מקור:** קטעי המקור כוללים מקורות ראשוניים שחיברו בני התקופה ומקורות משניים שבהם מספרים בעיקר היסטוריונים על הדברים בדיעבד. כאמור, מיקומים של קטעי המקור נקבע במכוון בסוף הפרק ולא במהלכו, על מנת שלא לקטוע את רצף הקריאה וכדי לאפשר לכל המורים להפנות את תלמידיהם לקטעי מקור שיתאימו לכל אחת מהכיתות שבהן הם מלמדים.
- ☞ **קטעי המקור** יוכלו לשמש תלמידים המגלים עניין רב יותר בנלמד, גם אם לא התבקשו לעיין בהם. כאמור, אני סבור שקריאת קטעים אלה עשויה לתרום להם להבנה מעמיקה יותר של החומר הלימודי ולהעניק להם בסיס ידע רחב יותר כאנשים בוגרים.
- ☞ **תצלומים, תרשימים, צירי זמן ומפות:** פרקי הספר כוללים מגוון של תצלומים, תרשימים, צירי זמן ומפות שמטרתם להדגים את החומר בדרכים נוספות, לשמש בסיס לדיון בכיתה ולהפוך את הלימוד לחווייתי ורב-חושי, הגולש מעבר למסגרת הלימוד הרשמית. לפיכך, מלבד התמונות ההיסטוריות, כלומר תצלומים וצוירים שנוצרו סמוך להתרחשות האירועים, שולבו בפרקי הספר גם תצלומים המנציחים אתרים לאומיים. תצלומים אלה נועדו להראות ללומדים את השפעת הסוגיות ההיסטוריות הנדונות על מציאות החיים בהווה. כל אלה עשויים לשמש קטעי מקור לא כתובים, כמו אלה המופיעים בשנים האחרונות בבחינות הבגרות. תוכלו להיעזר בשאלות המופיעות בסמוך לרבים מהתצלומים.
- ☞ **בקצרה – המושגים המרכזיים שנדונו בפרק:** בסוף כל פרק הסבר קצר המסכם את הרעיונות והמושגים המרכזיים שנלמדו בו. חשוב מאוד שכל התלמידים יבינו את הסיכום המופיע בחלק זה! עם זאת עליהם לדעת כי זהו סיכום תמציתי, שנועד לסייע להם להבין את הנושא הנלמד בפרק, כי אין להסתפק בקריאת הסיכום וכי עליהם לקרוא את כל הפרק.

שאלות הנחלקות לשלושה סוגים:

- ✓ שאלות פתיחה כלליות, שמטרתן לכוון את התלמידים בקריאה ראשונה לצורך הכנת שיעורי בית.
- ✓ שאלות סיכום לתרגול, שמטרתן לתרגל את החומר בעזרת שאלות הקרובות ברמתן לרמת השאלות המקובלות בבחינות הבגרות.
- ✓ שאלות העוסקות בקטעי המקור ובתמונות. הן כוללות שאלות ברמה בסיסית, בינונית וגבוהה.

שימו לב!

כדאי מאוד להציג בפני התלמידים את מבנה הספר ולהסביר להם כיצד אפשר להסתייע בעיצובו הגרפי ובמבנה הפרקים שבו. הדבר עשוי לשפר את יחס התלמידים למקצוע ולשרת טוב יותר את תהליך הלמידה (להרחבה על תפיסה זו קראו לעיל על הרציונל שהנחה את כתיבת הספר).

5. המדריך למורה

במדריך למורה המובא להלן תמצאו:

- פירוט יעדי ההוראה: פירוט יעדי ההוראה ותמצית החומר שאותו התלמידים אמורים להפנים. כאמור, בסוף כל פרק התלמידים יכולים למצוא פירוט של מטרות אלה, וזאת בהתאם לרציונל שתואר קודם לכן.
- קשיים צפויים בהוראת הנושא: תיאור של קשיים אפשריים שבהם המורים עלולים להיתקל במהלך הוראת הנושא ובהם: מילים קשות, מושגים מופשטים וכן קשיים רגשיים ואחרים העלולים להקשות על תהליך הלמידה.
- הצעות דידיקטיות: הצעות להתמודדות עם הקשיים הצפויים בהוראת הפרק, הפעלות ורעיונות נוספים.
- הצעות לדין ולהתייחסות נוספת בכיתות חזקות: הצעות אלה מאפשרות למורים לגוון את דרכי ההוראה ולהגביר את העניין של תלמידיהם בחומר הלימודי. רמת ההצעות אינה אחידה. המורים יתאימו את ההצעות לכיתות שבהן הם מלמדים על פי שיקול דעתם.
- קטעי מקור נוספים לשימושכם: קטעי מקור אשר לא נכללו בספר הלימוד כדי להימנע מעיבוי הספר ומהכבדה על התלמידים.
- המלצות לקריאה נוספת ולהעשרת הידע: המלצות לקריאה נוספת, על סרטים ועל אתרי אינטרנט.

6. הזמנה לרב-שיח

ספר זה עוצב בהתאם ללקחים שהפקתי משנים רבות של עבודה עם תלמידים ותוכן כן שיספק מענה לצרכים שזיהיתי. ועם זאת, מובן מאליו כי יש בידיכם, עמיתיי המורים – הניצבים בפני כיתותיכם ברמה היומיומית והמכירים מקרוב את צורכיהם – תובנות אשר יכולות לתרום תרומה משמעותית לשיפור נוסף בכתיבה.

לפיכך אני מזמין כל אחד ואחת מכם לראות בספר זה פתח לדו-שיח. **אשמח מאוד ללמוד מכם באיזו מידה שירת אתכם ספר זה, באיזו מידה הוא סיפק מענה לצורכי תלמידיכם, להיחשף לרעיונות חדשים ולקבל מכם הצעות לשיפור, הערות, הארות ותובנות.**

אני מבטיח להתייחס לכל פנייה שתגיע אליי ברצינות ובכובד ראש.

אנא העבירו פניותיכם באמצעות אתר האינטרנט www.hi-school.co.il.

היי סקול ספרי הכנה איכותיים לניגשים לבחינות הבגרות

משרדנו: ת.ד. 3 מעלה אדומים 98100, טל' 02-5905479, פקס: 077-4246600

בקרר באתרנו: www.hi-school.co.il דוא"ל: support@hi-school.co.il

7. אתר האינטרנט של היי סקול (www.hi-school.co.il)

מומלץ לבקר מפעם לפעם באתר האינטרנט שלנו. באתר תוכלו למצוא את הנושאים הבאים:

- ☞ הצעות דידיקטיות נוספות
  - ☞ הפניות נוספות למקורות לקריאה
  - ☞ מיקוד למידה המותאם לעמודי הספר (לאחר פרסום המיקוד על ידי משרד החינוך)
- כאמור, אשמח מאוד לקבל את הערותיכם!**

אני מקווה שתמצאו את החומר המופיע בספר מועיל ושימושי ושתמצאו ערך מוסף בחומר המופיע במדריך למורה.

בהצלחה!

יגאל משעול